

दस्तावेज क्र. ५

महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण

यांच्या समोर

नववा मजला, सेंटर-१, वर्ल्ड ट्रेड सेंटर-१, कफ परेड, मुंबई - ४०० ००५.

दूरध्वनी क्रमांक ०२२ - २२१५ २०१९, फॅक्स - ०२२ - २२१५ ३७६५

ई-मेल : mwrralibrary@yahoo.co.in

२०११ चे प्रकरण (दावा) क्र. ५

सिन्नर, नाशिक येथे औष्णिक वीज प्रकल्पासाठी इंडियाबुल्स रिअलटेक लिमिटेड यांना
वितरित केलेल्या पुनर्वापरित सांडपाणी पाण्याचा दर माफ करण्याच्या
याचिकेच्या संदर्भात

श्री ए.के.डी. जाधव, सदस्य (अर्थव्यवस्था) व पीठासीन अध्यक्ष

श्री व्ही.व्ही. गायकवाड, सदस्य (अभियांत्रिकी)

इंडियाबुल्स रिअलटेक लिमिटेड, मुंबई याचिकाकर्ते

विरुद्ध

सचिव (जलसंपत्ती व्यवस्थापन आणि अधिकार क्षेत्र विकास), जलसंपत्ती विभाग,

महाराष्ट्र शासन, मुंबई प्रतिवादी

आदेश

तारीख : १३ एप्रिल २०१२

०२/०७/२०११ रोजी महाराष्ट्र संसाधन नियामक प्राधिकरणासमोर दाखल केली. (प्राधिकरणापूर्वी) विषय याचिका भरली गेली. याचिकाकर्ते मल्टी प्रॉडक्ट एसईझेड, सिन्नर, नाशिक महाराष्ट्रात २७०० मेगावॅटच्या औष्णिक ऊर्जा येथे प्रकल्प उभारत आहेत. याचिकाकर्त्याच्या म्हणण्यानुसार, मुलतः जलसंपत्ती विभागाने (WRD) (दिनांक २४/०७/२००९ रोजी) नाशिक महानगरपालिकेत (NMC) गंगापूर धरणाच्या एकूण व्यवस्थेची ही स्थिती आहे की नाशिक महानगरपालिकेने तयार केलेल्या सांडपाण्याची पुनर्प्रक्रिया करून उपचारित पाणी पुन्हा गोदावरी नदीत टाकले जाईल. सोडल्या जाणाऱ्या पाण्याचे प्रमाण मूळ वाटपाच्या ६५% म्हणजेच ३९० दशलक्ष वाटपापैकी २७० दशलक्ष लिटर प्रती दिन (MLD) होते. त्यानंतर त्याच्या आदेशानुसार क्रमांक उमप्र/ता-२.३/सिंचन/ पाणी आरक्षण प्रस्ताव/३७६६ / सन २००९ दिनांक ०७/०९/२००९, रोजी जलसंपत्ती विभागाने (WRD) कडून गोदावरी नदीवर बंधारा बांधला जाईल या अटीवर इंडियाबुल्स रिअलटेक लिमिटेडला या शुद्ध पाण्यापैकी १०० दशलक्ष लिटर प्रती दिन (MLD) पाण्याचे वितरण केले. सुमारे १५ किलोमीटर आणि परिणामी साठयातून पाणी उचलले. त्यानंतर ०९/११/२०११ रोजी आदेश क्रमांक उमप्र/तां-२.२/६२६२/ च्या संदर्भाने सन २०११ रोजी अतिरिक्त १० दशलक्ष लिटर प्रती दिन (MLD) पुनर्वापरित सांडपाण्याचे वाटप करण्यात आले आणि एकूण १९० दशलक्ष लिटर प्रती दिन (MLD) पाण्याचे वितरण केले, आणि गोदावरी नदीला नदीकाठावर बंधारे बांधण्याऐवजी इंडियाबुल्स रिअलटेक लिमिटेडला सांडपाणी प्रक्रिया कारखाना (एसटीपी) मार्गाजवळ एक पूल तयार करण्याचे आणि त्यावरून थेट पाण्याचा उपसा करण्याचा पर्याय देण्यात आला. ८/२/२०१२ रोजी जलसंपत्ती विभागाने (WRD) आणि याचिकाकर्ते यांच्यात झालेल्या करारामध्ये ही व्यवस्था औपचारिक करण्यात आली. जे इंडियाबुल्स रिअलटेक लिमिटेडला तीन पर्याय देतात, ते म्हणजे नदीवर साठा बंधारा बांधणे, किंवा सांडपाणी प्रक्रिया कारखाना (एसटीपी) जवळ एक विहीर बांधणे किंवा विद्यमान साठवण बंधारा येथून नदी मधून थेट पाणी उपसा करणे.

२. याचिकाकर्त्याची विनंती अशी आहे की, पुनर्निर्देशित पाण्यासाठी जलसंपत्ती विभागाकडून वर आकारण्यात येणारा पाण्याचा कर प्राधिकरणाने मुक्त / माफ करावा. याचिकाकर्त्यानुसार ३०/०५/२०११ रोजी जारी केलेल्या प्राधिकरणाच्या मोठ्या प्रमाणात पाणी दर आदेशानुसार ह्या पाण्याचे शुल्क औद्योगिक वापरकर्त्यांसाठी १०.७० प्रती १० घनमीटर असे लागू होईल. तृतीय स्तरांवरील पायाभूत सुविधांवर होणारा खर्च, उपचार हे प्रमाणित किंमती सामायिक

करण्याच्या बरोबरीचे आहे जे त्या आदेशानुसार कमी झालेल्या दराची अट आहे. या कमी झालेल्या दरांवरील सूट मिळवण्याकरता दावा हा खालील कारणांपरतचे केला जाऊ शकतो:-

- (i) गोदावरी नदीवरील बंधारा साठ्याऐवजी धबधब्यातून पाणी उचलावे लागण्याची शक्यता असल्याने इंडियाबुल्स रिअलटेक लिमिटेडला मोठ्या खर्चासह पुनर्वापर केलेल्या पाण्यावर प्रक्रिया करावी लागेल;
- (ii) राज्याच्या जल धोरणानुसार दूषित पाण्याच्या पुनर्वापर आणि वापर करण्यास प्रोत्साहन देणे हे राज्य सरकारचे धोरण आहे.
- (iii) प्राधिकरणास केवळ राज्याच्या जल धोरणाचे अनुसरण करण्याची आवश्यकता नाही परंतु महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण (MWRRA) कायद्यातील काही तरतूदींच्या आधारे दूषित पाण्याच्या चांगल्या वापरास प्रोत्साहित करणे देखील आहे.
- (iv) उपचार केलेल्या किंवा पुनर्शुद्धीकरण केलेल्या पाण्यावरील शुल्क निश्चित करण्यासाठी कोणतेही निकष ठरवलेले नाहीत आणि अधिकाऱ्यांच्या ३०/०५/२०११ च्या आदेशानुसार अशा पाण्यासाठी कोणतेही शुल्क निश्चित केले गेलेले नाही.

घटनांचे कालक्रम

३. ०२/०७/२०११ रोजी पाठपुरावा केल्यावर, प्रतिवादीला ०१/०८/२०११ पर्यंत उत्तर दाखल करण्याच्या निर्देशांसह एक प्रत देण्यात आली. प्राधिकरणाने प्रतिवादीद्वारे उत्तर देण्यासाठी काही विशिष्ट शंका उपस्थित केल्या.
 - (i) जलसंपत्ती विभागाबरोबर झालेल्या करारानुसार, जैविक प्राणवायू मागणीच्या अटीनुसार नाशिक महानगरपालिकेला सोडल्या जाणाऱ्या सांडपाण्याची प्रदूषणाच्या दृष्टीने गुणवत्ता पाळणे गरजेचे आहे.
 - (ii) जलसंपत्ती विभागाने (WRD) बांधकामाच्या प्रस्तावाच्या अनुषंगाने पायाभूत सुविधांचे काम केल्यामुळे सांडपाणी प्रक्रिया कारखाना (STP), नाला आणि इतर साहाय्यक सांडपाणी प्रक्रिया इंडियाबुल्स रिअलटेक लिमिटेड कमी दरासाठी असेल.
 - (iii) याचिकाकर्त्याच्या म्हणण्यानुसार, जलसंपत्ती विभागाने (WRD) दिलेला विशिष्ट प्रतिसाद असा आहे की, उच्च उपचार खर्च त्याद्वारे करावा लागेल.

४. ११/०८/२०११ रोजी प्राधिकरणाने याचिकेची पहिली सुनावणी घेतली. सुनावणीदरम्यान प्रतिवादीने आपले उत्तर दाखल केले. प्राधिकरणाने २५/०८/२०११ पर्यंत पाण्याच्या गुणवत्तेच्या माहितीसह अतिरिक्त माहिती दाखल करण्याचे निर्देश पक्षांना दिले. या दिशानिर्देशाचे निर्धारित वेळेत दोन्ही बाजूंनी पालन केले.
५. प्राधिकरणाने दुसरी सुनावणी २९/०८/२०११ रोजी आयोजित केली. पक्षांनी सादर केलेल्या आकडेवारीच्या संदर्भात प्राधिकरणाने प्रत्येक पक्षाकडून खालील स्पष्टीकरण मागितले.

(ए) याचिकाकर्त्याकडून स्पष्टीकरण मागितले.

- (i) तृतीयक उपचार का आवश्यक आहे याची कारणे.
- (ii) तुलनेसाठी कमीतकमी दोन तृतीयक प्रक्रिया प्रकल्पांच्या कृती आणि देखभाल किंमतीची माहिती

(बी) प्रतिवादीकडून स्पष्टीकरण मागितले.

- (i) प्रक्रिया झालेल्या सांडपाणी एकत्र करण्याची जागा गोदावरी नदी वरील धरणापासून डबक्यावर (Sump) बदलण्यात आल्याचे कारण
- (ii) संपूर्ण प्रणालीचे तपशीलवार एकत्रीकरण
- (iii) खालील समवर्ती पाणी (a) गंगापूर-दारणा धरण जलाशयाचे पाणी जेथून पाणी नाशिक महानगरपालिकेकडून उचलले जाते (b) सांडपाणी प्रक्रिया कारखाना (STP) यांच्याकडे वाहत येणारे सांडपाणी (c) नाशिक महानगरपालिकेच्या सांडपाणी प्रक्रिया कारखाना (STP) दुय्यम प्रक्रिया झालेले प्रवाही सांडपाणी (d) नदीवरील प्रस्तावित धरणाची जागा
- (iv) राज्यातील इतर औष्णिक प्रकल्पांना पुरवण्यात आलेल्या कच्च्या पाण्याची गुणवत्ता

वरील गोष्टींचे अनुपालन पक्षांकडून ०३/१०/२०११ पर्यंत पूर्ण केले गेले.

६. प्राधिकरणासमोर वरील याचिकेच्या सुनावणी दरम्यान, महानगरपालिकेने २९/०९/२०११ रोजी एक हस्तक्षेप अर्ज दाखल केला, १२/१०/२०११ रोजी पूरक असा नाशिक महानगरपालिकेने असा दावा केला की इंडियाबुल्स रिअलटेक लिमिटेडने भरपाईद्वारे महानगरपालिकेला 'यूजर चार्ज' द्यावे. याचिकाकर्त्याद्वारे पुन्हा वापरण्यासाठी सांडपाणी

मलनिस्सारण प्रक्रिया उपलब्ध करून देण्यासाठी महानगरपालिकेने केलेला खर्च द्यावा. प्राधिकरणाने १३/१०/२०११ आणि १७/०१/२०१२ रोजी हा अर्ज ऐकला आणि संबंधित पक्षकारांची सुनावणी घेतल्यानंतर, दिनांक १७/२/२०१२ च्या आदेशाच्या संदर्भानुसार प्राधिकरणाने अर्ज फेटाळून लावला, कारण प्राधिकरणाचा हा निष्कर्ष होता की प्रतिवादीला याचिकाकर्त्याद्वारे देय असलेले दर निश्चित करण्यासाठी या कार्यवाहीत हस्तक्षेप अर्जाचे विचारात घेण्याचा अधिकार नाही.

७. मुख्य याचिकेत याचिकाकर्त्याचे युक्तिवाद

- (i) इंडियाबुल्स रिलेटेक लिमिटेडला साठवणातून गोड पाणी मिळाले असत, पण आता वीजनिर्मिती केंद्रात वापरण्यायोग्य होण्यासाठी सांडपाण्यावर उपचार करणे आवश्यक होतं.
- (ii) इंडियाबुल्स रिलेटेक लिमिटेडला तृतीयक उपचार सुविधेसाठी रु. १४० कोटी भांडवली किंमत समाविष्ट करावी लागेल, जिथे त्याच्या सुरुवातीच्या कारणास्तव उपचारांचा प्रभावी खर्च याचिकाकर्त्याने ६३/१० घनमीटर इतका खर्च केला आहे.
- (iii) २१/०१/२००३ च्या शासन निर्णयातील परिच्छेद २.२ मध्ये असे म्हटले आहे की जर पाण्याचा पुनर्वापर केला गेला तर जलसंपत्ती विभाग पाण्यासाठी स्वतंत्र मानधन आकारणार नाही.
- (iv) राज्यातील जल धोरणात उद्योगासाठी सांडपाण्याचे पाणी वापरास प्रोत्साहन द्यावे. कलम १२ (४), १२(५) अन्वये राज्य जल धोरण (कलम २.२.३.) आणि जैविक ऑक्सिजन मागणी (BOD) कायदा २००५ च्या कलमात आपण उद्योगासाठी पाण्याचे सांडपाण्याचे पाणी वापरावे यासाठी प्रोत्साहन दिले आहे.
- (v) आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील कायद्याच्या मुद्रण योग्यतेचा उल्लेख करून यासंदर्भात प्राधिकरणाकडे जाण्यासाठी संचालक इंडियाबुल्स रिलेटेक लिमिटेडकडे असलेल्या जलसंपत्ती विभागाला औद्योगिक वापरासाठी दर निश्चित करण्याचे अधिकार आवश्यक आहेत. (या निवेदनाच्या समर्थनार्थ याचिकाकर्त्याद्वारे कोणतेही लेखी कागदपत्र सादर केलेले नाही).
- (vi) पाण्याचे दर निश्चित करण्याचे निकष ठरवण्याची जबाबदारी प्राधिकरणाकडे सोपविण्यात आली आहे पण मोठ्या प्रमाणावर पाण्याचे दर आकारण्यासाठी

प्राधिकरणाने ठरविलेल्या निकषात सांडपाण्याच्या पुनर्वापराची पाण्याची श्रेणी समाविष्ट केलेली नाही.

८. प्रतिवादीचे प्रत्युत्तर

- (i) हा प्रकल्प महाराष्ट्र सिंचन पद्धतीचे शेतकऱ्यांकडून व्यवस्थापन अधिनियम कायदा २००५ अंतर्गत नसल्यामुळे, महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण कायदा लागू होत नाही. एप्रिल २०११ च्या दुरुस्ती कायद्यातून हे स्पष्ट झाले आहे. याचिकाकर्त्याने दर निश्चित करण्यासाठी विनंती रद्द केली पाहिजे.
- (ii) मुख्य अभियंता, एनएमआर, नाशिक दि. २४/७/२००९, च्या निवेदनानुसार महानगरपालिकेला पाणी वाटपासाठी मंजूरी देताना वाटप केलेल्या ६५% पाण्याचा पुनर्वापरासाठी वापर केला पाहिजे आणि उपचार केलेल्या पाण्याचे जैविक ऑक्सिजन मागणी (BOD) आणि पीएच मूल्य एमपीसीबी च्या मानक निकषांनुसार असणे आवश्यक आहे. सांडपाणी शुद्धीकरण करण्याच्या प्रक्रियांची जबाबदारी घेतली पाहिजे.
- (iii) मुख्य अभियंता एनएमआर नाशिकच्या ०७.०९.२००९ च्या निवेदनामध्ये इंडियाबुल्स रिअलटेक लिमिटेडला जे प्रक्रिया केलेल्या सांडपाण्याचे १०० दशलक्ष लिटर प्रती दिन (MLD) वाटप केले जाईल, त्याची गुणवत्ताही जलसंपत्ती विभागाची (WRD) जबाबदारी नाही आणि तृतीयक उपचारांच्या खर्चास जलसंपत्ती विभाग (WRD) जबाबदार नाही, असे सांगण्यात आले आहे.
- (iv) १९/०१/२०११, रोजी झालेल्या उच्चस्तरीय बैठकीच्या इतिवृत्तानुसार, उपचारित सांडपाण्याचे पुढील ९० दशलक्ष लिटर प्रती दिन (MLD) वाटप इंडियाबुल्स रिअलटेक लिमिटेडला केले गेले. लागू शासनाच्या ठरावानुसार पाणी दर इंडियाबुल्स रिअलटेक लिमिटेडकडून जलसंपत्ती विभागाला (WRD) द्यावे लागतील.
- (v) पुढे, या उच्चस्तरीय समितीच्या बैठकीत घेतलेल्या निर्णयानुसार इंडियाबुल्स रिअलटेक लिमिटेड सांडपाणी प्रक्रिया कारखाना (STP) जवळ प्रक्रिया केलेल्या पाण्याचा उपसा करण्यासाठी उपश्याजवळ एक विहीर बांधू शकतो, परंतु बांध्याच्या साठ्यातून पाणी काढायचे की सांडपाणी प्रक्रिया कारखाना (STP) जवळील विहिरीपासून काढावे हे इंडियाबुल्स रिअलटेक लिमिटेडवर अवलंबून आहे.

- (vi) पहिल्या टप्प्यात शंभर दशलक्ष लिटर प्रती दिन (MLD) तपोवन सांडपाणी प्रक्रिया कारखाना (STP) येथे १३० दशलक्ष लिटर प्रती दिनाच्या (MLD) प्रक्रिया केलेल्या सांडपाण्याच्या पिढीतून इंडियाबुल्स रिअलटेक लिमिटेडला उपलब्ध करून देण्यात येईल, ज्यात दोन सांडपाणी प्रक्रिया कारखाना (STP) ७८ आणि ५२ दशलक्ष लिटर प्रती दिन (MLD) आहेत, आणि दुसऱ्या टप्प्यात ९० दशलक्ष लिटर प्रती दिन (MLD), पुढीलप्रमाणे आगर टाकळी (७० दशलक्ष लिटर प्रती दिन (MLD)), पंचक (२१ दशलक्ष लिटर प्रती दिन (MLD)) आणि चेहेडी (२० दशलक्ष लिटर प्रती दिन (MLD)) सांडपाणी प्रक्रिया कारखाना (STP), मार्च २०१२ अखेरपर्यंत उपलब्ध करून देण्यात येणार आहेत. तृतीय स्तरीय उपचारही इंडियाबुल्स रिअलटेक लिमिटेडची जबाबदारी आहे.
- (vii) इंडियाबुल्स रिअलटेक लिमिटेड आणि जलसंपत्ती विभाग (WRD) यांच्यात कोणताही करार अद्याप अस्तित्वात नाही. सिंचन बाधित क्षेत्राच्या पुनर्वसनासाठी (५१२० एचए) प्रचलित दराने रक्कम देखील उच्चशक्ती समितीच्या आवश्यकतेनुसार जमा केली नाही. म्हणून ही याचिका दाखल करण्यासाठी याचिकाकर्त्याकडे कोणतेही निश्चित मार्ग नाही. (*खाली दिलेल्या टीप पहा).
- (viii) गोदावरी नदीत पाणी सोडण्यापूर्वी नाशिक महानगरपालिकेकडून एमपीसीबी च्या पाण्याच्या दर्जाविषयक निकषांचे पालन केले जात आहे.
- (ix) कोणत्याही खाजगी व्यक्तीला मानधनापासून किंवा पाणी शुल्कापासून मुक्त करण्याचा अधिकार हा कोणत्याही अधिकाऱ्याला देण्यात आलेला नाही.
- (x) याचिकाकर्त्याद्वारे तृतीयक सांडपाणी प्रक्रिया, नाला आणि इतर अनुषंगिक कामे बांधणे पायाभूत सुविधांची कामे म्हणून मानली जाऊ शकत नाहीत.
- (xi) मुख्य प्रवाहात बंधारा बांधण्याची अट ही सर्वसाधारणपणे अश्या ठिकाणी घातली जाते ज्या ठिकाणी बारमाही नदी किंवा कालव्याचा पुरवठा होतो. कोणत्याही व्यवहार्य पद्धतीने पाणी उपसा करण्याची व्यवस्था याचिकाकर्त्याने स्वतः करावी.
- (xii) पाण्याच्या गुणवत्तेची आत्ताची आकडेवारी दर्शविते की, विहीर किंवा नदीच्या पाण्याच्या आवाक्यामधील जैविक ऑक्सिजन मागणी (BOD) ३० पीपीएम पेक्षा कमी आहे. आणि ह्याच प्रकारच्या गुणवत्तेचे पाणी इतर वापरकर्त्यांना सुद्धा पुरविले जाते.
- (xiii) याचिकाकर्त्याने दर्शविलेल्या उपचारांची किंमत खूप जास्त आहे.

* नोट : टीप १६/०१/२०१२, रोजीच्या नोंदीनुसार इंडियाबुल्स रिअलटेक लिमिटेड आणि जलसंपत्ती विभागाने नाशिक महानगरपालिकेकडून प्राप्त झालेल्या १०० दशलक्ष लिटर प्रती दिन (MLD) पुनर्वापरयुक्त पाण्याच्या पुरवठ्यासंदर्भात करार केला. करारानुसार पाण्याचे दर १०.७० / १० घन मीटर यानुसार तात्पुरते सूचित केले आहेत, जोपर्यंत सरकार किंवा महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण निर्णय घेत नाही. इंडियाबुल्स रिअलटेक लिमिटेडने जलसंपत्ती विभागाने सिंचनच्या ५१२० हेक्टर सिंचन क्षेत्राच्या पुनर्स्थापनेसाठी रुपये २६३६.५० लाख एवढी रक्कम दिली. त्यानंतर ०८/०२/२०१२, रोजी ९० दशलक्ष लिटर प्रती दिन (MLD) असा करार झाला.

९. याचिकाकर्त्याद्वारे सादर केलेली माहिती

जर नाशिक महानगरपालिका (२० एमजी/१ एक पेक्षा कमी) आणि प्रक्रिया सांडपाण्याची जैविक ऑक्सिजन मागणी (BOD) त्याच्या वीज प्रकल्पात वापरण्यासाठी आवश्यक असेल. (५ एमजी/डीएल पेक्षा कमी)

- (i) वीज निर्मिती केंद्राच्या पाण्याच्या गुणवत्तेच्या संदर्भात तृतीय उपचारांच्या गरजेचे औचित्य दर्शविते.
- (ii) तपशील गणना पत्रकानुसार १९० दशलक्ष लिटर प्रती दिन (MLD) च्या उपचार खर्चासाठी रुपये ६८.३५/१० घन मीटर इतका खर्च येईल.
- (iii) अंजना, बामरोली (सुरत), भैरोबा, नायडू, मुंढवा (पुणे) आणि तपोवन (नाशिक) येथे अस्तित्वात असलेल्या काही वनस्पतींचा खर्च.
- (iv) नागपूर येथील खापरखेडा औष्णिक कारखान्याला पुरविल्या जाणाऱ्या पाण्याच्या गुणवत्तेचे उत्तम निकाल जैविक ऑक्सिजन मागणी (BOD) १ मिलीग्रॅम / १ लिटर पेक्षा कमी दर्शवित आहेत.
- (v) जर राष्ट्रीय रसायने व खते यांनी घेतलेल्या तृतीय प्रक्रीयेचा दावा केला तर मुंबई आणि मद्रास रिफायनरीजची किंमत रुपये ८०/१० घन मीटर एवढी होते.
- (vi) नाशिक महानगरपालिकाच्या सांडपाणी प्रक्रिया कारखान्याच्या (STP) देखभालीसाठी वादीद्वारे कृती आणि देखभाल किंमतीचा तपशील (रुपये ३२/१० घन मीटर)

- (vii) अप्पर वर्धा धरण (अमरावती येथील इंडियाबुल्स रियलटेक लिमिटेड औष्णिक ऊर्जा प्रकल्प गंगापूर धरण येथील पाण्याच्या गुणवत्तेची आकडेवारी ही जैविक ऑक्सिजन मागणीची (BOD) पातळी ३ मिलीग्रॅम / १ लिटर पेक्षा कमी दर्शविते.

१०. प्रतीवादीद्वारे प्रस्तुत केलेली माहिती

- (i) काही वर्षांसाठी काही सांडपाणी प्रक्रिया कारखान्याच्या (STP) आत येणाऱ्या आणि बाहेर जाणाऱ्या पाईप येथील एमपीसीबीची जलगुणवत्ता माहिती.
- (ii) एकलहरे औष्णिक ऊर्जा केंद्रावरील पाण्याची गुणवत्ता माहिती; आणि
- (iii) तपोवन आणि रामकुंड येथील गोदावरी नदीच्या पाण्याची गुणवत्ता.

मुद्द्यांची रचना

११. याचिकेत प्रगत युक्तिवाद आणि प्रतिवादीच्या जबाबातून खालील मुद्दे विचारात घेण्यास उद्भवतात.

- (i) या अर्जावर सुनावणी करण्याचा अधिकार अधिकाऱ्यांना आहे की नाही?
- (ii) असा अर्ज करण्यासाठी याचिकाकर्त्याकडे कारवाई करण्यास अधिकार (locus standi) आहे की नाही?
- (iii) पायाभूत सुविधांचा संपूर्ण खर्च / भाडे कमी दरात मिळण्याची सुविधा लागू आहे का?
- (iv) या प्रकरणात विद्यमान निकष आणि आदेशानुसार दर लागू केले जाऊ शकतात की नाही?
- (v) आकारण्यायोग्य शुल्काची सूट दिली आहे की नाही आणि जर देण्यात आलेली नसेल तर दर किती असावेत.

प्राधिकरणाच्या वरील पाच मुद्द्यांवरील शोधावर खाली चर्चा करण्यात आलेली आहे.

या अर्जावर सुनावणी करण्याचा अधिकार अधिकाऱ्याला आहे की नाही?

१२. संबंधित प्रकल्प हा महाराष्ट्र सिंचन पद्धतीचे शेतकऱ्यांकडून व्यवस्थापन अधिनियम, २००५ या कायद्यांतर्गत नाही असे प्रतिवादीने सादर केलेले आहे. महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण (दुरुस्ती व सातत्य) अधिनियम) २०११ नुसार नुकत्याच करण्यात आलेल्या

दुरुस्तीच्या पार्श्वभूमीवर - महाराष्ट्र सिंचन पद्धतीचे शेतकऱ्यांकडून व्यवस्थापन अधिनियम, २००५ या कायद्यात समाविष्ट नसलेल्या प्रकल्पांविषयी अधिकाराचे कार्यक्षेत्र नाही आणि म्हणूनच याचिका कायम ठेवण्यास योग्य नाही. उपरोक्त मतभेद टिकवून ठेवण्यासारखे काहीच नाही कारण सध्याच्या याचिकेत याचिकाकर्त्याने कलम ११ (ड) ने दिलेल्या अधिकाऱ्यांच्या वापरात प्राधिकरणाद्वारे जारी केलेल्या शुल्काच्या आदेशाच्या संदर्भात नुकसान भरपाईची मागणी केली आहे. आणि महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण (दुरुस्ती व सातत्य) अधिनियम, २०११ चे ११ (यू) तर त्याच कायद्यांतर्गत सरकार आणि महाराष्ट्रातील जलसंपदा आणि त्यांच्याकडून वाहून जाणाऱ्या पाण्याच्या हक्कांच्या संदर्भात नियामक प्राधिकरणाची भूमिका स्पष्ट केली गेली आहे. २०११ सालच्या (दुरुस्ती कायद्यामध्ये) असे काहीही नाही जे माफी शुल्काच्या संबंधात या प्राधिकरणातील आदेश शोधून काढू शकते / प्राप्त करू शकते. म्हणूनच, महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण (दुरुस्ती व सातत्य) अधिनियम, २०११ नुसार हा प्रकल्प महाराष्ट्र सिंचन पद्धतीचे शेतकऱ्यांकडून व्यवस्थापन अधिनियम, २००५ या कायद्यांतर्गत येणार नाही. त्यामुळे हा मुद्दा सुलभ नाही. दुरुस्ती अधिनियमात जकातीचा नाही तर हक्कांचा विचार करण्यात आलेला आहे. दुरुस्ती कायद्याच्या कलम ३१ अ मध्ये फक्त अशी हमी देण्यात आली आहे की, अशाच पदांवर हक्काची मुदत लागू होईल जिथे अधिकार क्षेत्राचे वर्णन करण्यासह “सिंचन व्यवस्थापन” संबंधित सर्व तरतूदींचे पालन पूर्ण करण्यात आलेले आहे. इंडियाबुल्स रिअलटेक लिमिटेड (IRL) ला करण्यात आलेले वाटप हे बिगर सिंचन वापरकर्ते याच धर्तीवर करण्यात आले असल्याने जलसंपत्ती विभागाचे उद्दिष्ट देखील समर्थनीय नाही.

१३. महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण कायदा, २००५ च्या कलम ११ (ड) अंतर्गत वापरकर्त्यांच्या वर्गवारी नुसार मोठ्या प्रमाणात शुल्क निश्चित करण्याचे निकष ठरविण्याचे काम प्राधिकरणामार्फत केले जाते. जकात नियम संदर्भ-कलम ४ अनुसार जलसंपत्ती विभागाला प्राधिकरणाने ठरवलेल्या निकषांच्या आधारे जकात प्रस्ताव तयार करणे आणि ते प्राधिकरणाकडे मंजूरीसाठी सादर करणे आवश्यक आहे. त्यानंतर आकरमानात्मक जकात आदेश प्राधिकरणाद्वारे जारी केला जाईल. अशा प्रकारे निकष निश्चित करणे आणि अंतिम जकात आदेश मंजूर करणे आणि जारी करणे हे प्राधिकरणाचे काम आहे.

१४. सध्याच्या याचिकेत याचिकाकर्त्याने जलसंपत्ती विभागाद्वारे पुरविल्या जाणाऱ्या पाण्यावर लावण्यात येणाऱ्या दरातून सूट मागण्यासाठी प्राधिकरणाकडे संपर्क साधला आहे. प्राधिकरणाने निश्चित केलेल्या निकषांमध्ये ज्या वापरकर्त्यांना मोठ्या प्रमाणात पाण्याचे वाटप केले गेलेले आहे त्यांना पाणीपुरवठा करण्याची तरतूद नाही ह्यात तथ्य आहे. म्हणूनच

३०/०५/२०११ रोजीच्या दर आदेशात अश्या पाण्यासाठी कोणतेही विशेष शुल्क उपलब्ध नाही. या कारणास्तव जलसंपत्ती विभागाच्या संचयन कालवा प्रणाली मधून थेट पाणी वाटप केल्या जाणाऱ्या मोठ्या प्रमाणातील वापरकर्त्यांवरील औद्योगिक जकात वाढीस आपोआपच याचिकाकर्त्याच्या बाबतीत लागू असलेले दरच पात्र ठरतात. कलम ११ (ड), अंतर्गत जलसंपत्ती विभागाने सर्व प्रकारच्या मोठ्या प्रमाणात वापरल्या जाणाऱ्या सदस्यांना पुरविल्या जाणाऱ्या पाण्याच्या सर्व प्रकारच्या देय जकातीचे निर्धारण करण्याचे काम असल्याने, असा निष्कर्ष काढला जाणे आवश्यक आहे की या याचिकेवर कार्य करण्याचा प्राधिकरणाचा अधिकार आहे आणि अश्या प्रकारे प्रक्रिया केलेल्या सांडपाण्याकरता वाटप केलेल्या औद्योगिक वापरकर्त्यासाठी निकष आणि दर निश्चित करण्याचा प्रयत्न करावा अशी याचिकाकर्त्याने प्रार्थना केली आहे.

१५. प्रतिवादीच्या मांडण्याची बाब म्हणून कोणत्याही व्यक्तीला मानधनातून किंवा पाणी शुल्क आकारण्यापासून मुक्त करण्याचा अधिकार नाही, आमचे मत आहे की मोठ्या प्रमाणातील पाण्याच्या वापरकर्त्यासाठी शुल्क निश्चित करण्याच्या अधिकारात योग्य वाटेल तेथे शून्य दर ठरविणे समाविष्ट आहे. वरील बाबी लक्षात घेता, उत्तर देणाऱ्याने उपरोक्त मतभेद योग्यतेनुसार मुक्त केले आहेत.

असा अर्ज करण्यासाठी याचिकाकर्त्याकडे कारवाई करण्यास अधिकार (locus standi) आहे की नाही?

१६. याचिकाकर्ता औद्योगिक वापरकर्त्यांच्या वर्गवारी अंतर्गत मोठ्या प्रमाणात पाणी वापरकरता आहे आणि म्हणूनच प्राधिकरणाने निश्चित केलेल्या निकषांच्या आधारे औद्योगिक वापरकर्त्यासाठी निश्चित केलेले पाणी शुल्क भरण्यास जबाबदार आहे. पुनर्वापर झालेले पाणी १९० दशलक्ष लिटर प्रती दिन (MLD) इतके आहे त्यामुळे याचिकाकर्त्याला योग्य तेवढेच शुल्क आकारण्यात आलेले आहे यावर मतदाराने विवाद केला नाही. थेट वाटप केलेल्या पाण्यासाठी पुनर्वापरित सांडपाण्याच्या पाण्याची गुणवत्ता धरणाऱ्या जलाशयातील थेट वाटप केलेल्या पाण्याच्या गुणवत्तेपेक्षा कमी आहे. म्हणूनच याचिकाकर्त्याची कमी दरासाठी विनंती करणे पुरेसे सुसंगत आहे आणि अस्तित्वात असलेल्या अधिकारांच्या अंतर्गत हक्कांची अंमलबजावणी न करण्याच्या कारणास्तव कारवाई करण्यास अधिकार (locus standi) नाकारले जाऊ शकत नाही. न्यायता आणि गुणवत्तेचा विचार केला असता याचिकाकर्त्याला त्यानंतर उंबरठा दाखविता येणार नाही.

१७. ३०/०५/२०११ रोजी प्राधिकरणाने जारी केलेल्या दर आदेशानुसार औद्योगिक वापरकर्त्यांची वर्गवारी, ज्यामध्ये विविध प्रकारचे उद्योग समाविष्ट आहेत, जे स्वतंत्रपणे सांडपाणी किंवा इतर कचऱ्यापासून शुद्ध केलेल्या पाण्याचा वापर करतात. अशा उद्योगांचे वर्गीकरण करत नाहीत आणि त्यात सुधारणा करण्यासाठी लागणारा खर्च घेतात. सदर याचिकाकर्त्यांसारखे उपयोगकर्ते देखील लाभार्थी लोकांचे सदस्य आहेत आणि व्यवस्थेमध्ये भागधारक आहेत म्हणून सर्वांचा एकत्रित विचार करणे प्राधिकरणाला भाग आहे, आणि इतर उद्योगांप्रमाणेच, जे पाण्याचा वापर कच्चा माल म्हणून करतात, त्यांच्याकडून दर निश्चित करण्याचे निकष ठरविले जातात आणि अशा उद्योगांना पुरविल्या जाणाऱ्या पाण्याच्या संदर्भात योग्य दरांचे आदेश दिले जातात आहेत हे सुनिश्चित करतात. अशा प्रकारे औद्योगिक वापरकर्ते वर्गवारीमधील इतर उप-वर्गांसाठी हे निश्चित केले गेले आहे की, योग्य शुल्क आकारले जावे, अशी मागणी करण्याचा याचिकाकर्त्याला अधिकार आहे.

१८. प्रतिवादीने देखील याचिकाकर्त्याच्या अधिकारास आव्हान दिले आहे की त्याने जलसंपत्ती विभागाशी केलेल्या करारावर स्वाक्षरी केलेली नाही, (याचिकेच्या तारखेनुसार) ज्याचा हक्क स्थापित होण्यापूर्वी स्वाक्षरी करणे आवश्यक आहे. दिनांक ०७/०९/२००९ च्या परिच्छेद क्रमांक ४ मधून हे दिसून आले आहे की, ज्याद्वारे जलसंपत्ती विभागाने याचिकाकर्त्यास पाणी दिले आहे तो आदेश जलसंपत्ती विभाग आणि इंडियाबुल्स रिअलटेक लिमिटेड यांच्यात करार झाल्यानंतरच लागू केला जाईल. त्यामुळे पाण्याची प्रत्यक्ष उचल करणे हे करारच्या अधीन आहे. तथापि, जोपर्यंत दिनांक ०७/०९/२००९ आणि ०९/११/२०११ रोजी जलसंपत्ती विभागातर्फे दिलेले वाटप आदेश पाळत नाहीत तोपर्यंत इंडियाबुल्स रिअलटेक लिमिटेडचे हक्क आणि पाण्याचे व्याज कायम आहे. शुल्काचा मुद्दा करारामध्ये समाविष्ट करायचा आहे आणि तो महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण कार्यक्षेत्रात आहे, म्हणून कोणताही करार नसल्यामुळे याचिकाकर्त्याचा अधिकार नाही असा युक्तिवाद टिकाऊ नाही. पुढे वरील परिच्छेद ८ च्या खाली दिलेल्या तळटीपेवरून हे दिसून येईल की प्रत्यक्षात १९० दशलक्ष लिटर प्रती दिन (MLD) साठी करारावर स्वाक्षऱ्या करण्यात आलेल्या आहेत आणि सरकार किंवा महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरणातर्फे काही निर्णय घेईपर्यंत करारामध्ये दर पत्रक खुले ठेवण्यात आलेले आहे. रुपये १०.७०/१० घनमीटर प्रमाणे सुरक्षा ठेवीची गणना करण्याच्या उद्देशाने सूचित केले गेले आहे आणि असे नमूद केले आहे की

“पाणी उचलण्यापूर्वी सरकार किंवा महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण निर्णय घेतील त्या दराने सुरक्षा ठेवी भरण्यासाठी इंडियाबुल्स रिअलटेक लिमिटेड बांधील असेल”.

म्हणूनच कराराचे अस्तित्व नाही या याचिकाकर्त्याने दिलेल्या कारणास्तव प्रतिवादीने जो आक्षेप ठीक ठिकाणी नोंदविलेला आहे तो अयोग्य ठरणार नाही.

मूलभूत सुविधांचा संपूर्ण खर्च / समभागांच्या किंमतींच्या बदल्यात कमी दरांची तरतूद लागू आहे का?

१९. ३०.११.२०११ रोजी प्राधिकरणाद्वारे जारी केलेल्या शुल्काच्या आदेशावरून यंत्रणेमार्फत वाटप केलेल्या पुनर्वापरीत पाण्याच्या वापरामध्ये अडचण येत नाही. तथापि जकात आदेशाच्या परिच्छेद क्रमांक ४.१.१ (४) मध्ये आणि अंतिम टप्प्यातील निकषाच्या परिशिष्टातील कोष्टकाच्या घटकामध्ये, असे नमूद केले आहे की जर पायाभूत सुविधांची किंमत वापरकर्त्याने सारणीत दर्शविल्याप्रमाणे सामायिक दर / सामायिक केली असेल तर मूलभूत दराच्या ३३% असेल. याचिकाकर्त्याद्वारे भरपाई किंवा साठवण बंधारा बांधणे, प्रकल्पांच्या पायाभूत सुविधांच्या किंमती वाटून घेणे / वहन करणे आणि त्याद्वारे इंडियाबुल्स रिअलटेक लिमिटेड (IRL) या मोजणीवर कमी दर मिळण्यास पात्र ठरते की नाही हा प्रश्न आहे.

२०. वर नमूद केलेल्या जल संपदा विभाग व इंडियाबुल्स रिअलटेक लिमिटेड (IRL) दरम्यानच्या करारानुसार परिच्छेद २७ :

“इंडियाबुल्स रिअलटेक लिमिटेड (IRL) ही नाशिक महानगरपालिकेने (NMC) सोडलेल्या पाण्याचा उपसा एकतर गोदावरी नदीवर साठा बंधारा बांधून किंवा मनपाच्या सांडपाणी शुद्धीकरण केंद्राजवळील स्टोरेज संप मधून किंवा गोदावरी नदीवरील विद्यमान साठवण बंधारा येथून मंजूर होईल.”

म्हणूनच जलसंपत्ती विभागाला (WRD) धोरणीपणाने या विषयाचा निर्णय घ्यायचा आहे की, धरण किंवा डबक्याचे बांधकाम पायाभूत सुविधांसाठी खर्च म्हणून केले पाहिजे. जलसंपत्ती विभाग (WRD) या प्रकरणाचा योग्य दृष्टीकोन ठेवण्यास मोकळा आहे.

या प्रकरणात विद्यमान निकष व आदेशांनुसार अन्य दर लागू आहेत का?

२१. जून २०१० मध्ये, प्राधिकरणाने महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण (MWRRA) कायद्याच्या कलम ११ (ड) मध्ये दिलेल्या प्रक्रियेचे पालन केल्यानंतर २०१०-१३ या कलावधीत मोठ्या प्रमाणात पाण्याचे दर लावण्याचे निकष निश्चित केले होते. त्यानंतर, मे २०११ मध्ये, औद्योगिक, घरगुती आणि शेती वापरासाठी आकारण्यात आलेल्या

आकारमानात्मक पाणी दर विचार करता संबंधित शुल्काचे निकष व दर आदेशान्वये वापरकर्त्याचे मूल्यमापन केले, जसे (i) कच्चा माल (शीतपये) आणि (ii) प्रक्रिया उद्योगात वापर (शीतकरण, धुणे इत्यादी) वापरानुसार दर निश्चित केले गेले. प्रत्येक वर्गात, पुरवठ्याच्या स्रोताशी संबंधित अजून एक उप-वर्गवारी आहे, म्हणजेच पाण्याच्या साठवणातून होणारा पाणीपुरवठा, प्रेषण नुकसानासह नियमित पाणीपुरवठा, (धरणाच्या खाली नदीच्या भागात, कालवा उपसा, बँक अप जलाशयासह केटी बंधारा, जलाशयापासून दूर वाहून नेणारा पाट), अंशतः आश्वासन दिलेला पाणीपुरवठा (कालव्यासह किरकोळ जलाशयातून, बँकअप जलाशय नसलेल्या केटी बंधारा, अनियमित नदी) आणि जल उपभोक्ता घटकाद्वारे बांधलेला जलाशय किंवा जेथे अशा घटकाद्वारे प्रमाणित खर्च सामायिक केला जातो. औष्णिक प्रकल्पांचा समावेश प्रक्रिया उद्योगांमध्ये केला जातो, परंतु इंडियाबुल्स रिअलटेक लिमिटेड (IRL) याचिकाकर्ता यांचा समावेश खालील कारणांकरता थेट निकषात केलेला नाही :

- (i) नदीत साठवलेल्या कच्च्या पाण्यातून किंवा नदीत अथवा कालव्यात साठवण्यामधून वाटप होत नाही परंतु महानगरपालिकेच्या प्रक्रिया केलेल्या सांडपाण्यातून प्राप्त होते.
- (ii) उचल हे धरण किंवा कालवा किंवा नदीतून नव्हे तर महानगरपालिकेच्या सांडपाणी प्रक्रिया केंद्राच्या खाली असलेल्या खड्ड्यातून किंवा याचिकाकर्त्याने केलेल्या बांधकामाद्वारे घेतले आहे; आणि
- (iii) इंडियाबुल्स रिअलटेक लिमिटेड (IRL) ला पुरविल्या जाणाऱ्या सांडपाण्याची गुणवत्ता जैविक ऑक्सिजन मागणी (BOD) च्या दृष्टीने साठवलेल्या पाण्यापेक्षा निकृष्ट आहे. आणि पाण्याच्या वापर योग्य होण्यासाठी तृतीयक उपचारांवर खर्च आवश्यक आहे.

२२. हे मान्य केले जाते की, प्रक्रिया केलेले पाणी नाशिक महानगरपालिकेतर्फे (NMC) नाही तर जलसंपत्ती विभागाद्वारे इंडियाबुल्स रिअलटेक लिमिटेडला (IRL) दिले आहे. या संदर्भात कोणताही वाद नाही. मूळ वापरकर्त्याद्वारे प्रक्रिया केलेले पाणी परत मुख्य प्रवाहात टाकले जायचे. मुख्य प्रवाहात न्यायालयीन निर्णय असा आहे की, जर जलसंपत्ती विभाग (WRD) आणि नाशिक महानगरपालिकेने (NMC) प्रक्रिया केलेल्या पाण्याची मालकी स्पष्टपणे जलसंपत्ती विभागाची (WRD) नाही तर नाशिक महानगरपालिकेची (NMC) असेल. इंडियाबुल्स रिअलटेक लिमिटेड (IRL) जलसंपत्ती विभागातर्फे (WRD) वाटप केलेले पाणी हे शुद्ध आहे आणि म्हणूनच ते प्राधिकरणाच्या जकात आदेशानुसार निर्देशित करणे आवश्यक आहे. तथापि, २०१०-१३ च्या कालावधीतील निकष किंवा दर आदेशाप्रमाणेच मोठ्या प्रमाणात औद्योगिक वापरकर्त्याद्वारे उपचारित सांडपाणी पाण्यासाठी देय दर जाहीर केले

जात नाहीत. या परिस्थितीत आम्हाला असे आढळले आहे की, मे २०११ मध्ये, प्राधिकरणाने जारी केलेल्या सध्याच्या दर आदेशानुसार याचिकाकर्त्याला मोठ्या प्रमाणात पाणीपुरवठा करण्याचे शुल्क निश्चित केले जाऊ शकत नाही.

आकारण्यायोग्य दरातील कर्जमाफीची हमी दिलेली आहे की नाही आणि मग शुल्क किती असावे?

२३. याचिकाकर्त्याने असा युक्तिवाद केला आहे की जलसंपत्ती विभागाने (WRD) त्याला वाटप केलेले प्रक्रिया केलेले पाणी औष्णिक ऊर्जा केंद्रात वापरण्यापूर्वी ते तृतीयक उपचार प्रक्रियेद्वारे ठेवले जाणे आवश्यक आहे. या प्रक्रियेच्या भरमसाठ रक्कमेचा खर्च हा पूर्णपणे माफ करावा. प्रक्रिया केलेल्या पाण्याचा वापर केल्याने साठलेल्या ताज्या पाण्याच्या स्रोतावरील ओझे कमी होईल व कलम १२ (४) अन्वये हे प्राधिकरणास सुसंगत असेल आणि जल संवर्धनास चालना देण्यासाठी राज्य जल धोरणात परिच्छेद २.२.३ अंतर्गत तरतूद करण्यात आली आहे. प्रतिवादीने असा युक्तिवाद केला आहे की विद्यमान आदेशानुसार शुल्क आकारले जाते आणि याचिकाकर्त्याला उपलब्ध करून दिले जाणारे पाणी एमपीसीबीच्या मानदंडाच्या पीएच मूल्यांच्या बीओडी पर्यंत नाशिक महानगरपालिकेद्वारे (NMC) हाताळले जाते. अशा प्रकारे याचिकाकर्त्याने ठरविलेल्या मानदंडांप्रमाणे सांडपाण्याचे उपचार करण्याची जबाबदारी याचिकाकर्त्याची आहे. पुढे नदीच्या आवाक्यातील बीओडी ३० पीपीएम पेक्षा कमी आहे आणि समान पाणी सर्व वापरकर्त्यांसाठी पुरवलेले आहे. या व्यतिरिक्त, याचिकाकर्त्याने तृतीयक उपचारांवर केलेला खर्च जास्त आहे.

२४. याचिकाकर्त्याने तृतीयक प्रक्रिया केंद्राच्या खर्चाची माहिती दिली असून ती रुपये ७८/१० घनमीटर एवढी आहे तृतीयक प्रक्रियेमध्ये वाटप केलेल्या उपचारित सांडपाण्याची बीओडी पातळी सुमारे २० - ३० मिलिग्राम/लिटर बीओडी पासून ५ मिलिग्राम / लिटर पेक्षा कमी करणे आवश्यक आहे. ही गुणवत्ता औष्णिक ऊर्जा केंद्राकरता गरजेची आहे दिलेल्या माहितीनुसार राज्यातील धरणांमध्ये झालेल्या पाण्याची गुणवत्ता साधारणतः ५ मिलिग्राम/लिटर पेक्षा कमी आहे तर गोदावरी नदीच्या बाबतीत ते ५ ते १० मिलिग्राम/लिटर च्या श्रेणीमध्ये आहे. महानगरपालिकेच्या सांडपाणी प्रक्रिया कारखान्याची (STP) ची देखभाल करण्यासाठी याचिकाकर्त्याने रुपये ३२/१० घनमीटर हा जो अंदाज दर्शविलेला आहे तो लक्षात घेतला जाऊ शकत नाही कारण याचिकाकरते आणि नाशिक महानगरपालिका (NMC) यांच्यातील ही अंतर्गत बाब आहे. आणि याचिकाकर्त्याला उत्तर देणाऱ्याने केलेल्या

पाणीवाटपाबाबत ते जमत नाही. तथापि, तृतीयक उपचारांचा खर्च कमी होतो या गोष्टीच्या विचार केला पाहिजे.

२५. पक्षकारांकडून सादर केलेल्या जैविक ऑक्सिजन मागणी (BOD) माहितीवरून हे स्पष्ट झाले आहे -

- i) नाशिक महानगरपालिकेच्या सांडपाणी प्रक्रिया कारखाना (STP) मधून सांडपाण्यातील जैविक ऑक्सिजन मागणी (BOD) २० - ३० मिलिग्रॅम/ लीटर दरम्यान आहे.
- ii) राज्यातील धरणांमध्ये साठलेल्या पाण्याचे जैविक ऑक्सिजन मागणी (BOD) सुमारे ५ मिलिग्रॅम/लीटर आहे तर गोदावरीवरील धरणांच्या गंगापूर व दारणा प्रणालीमध्ये ते ५ मिलिग्रॅम/लीटर दरम्यान आहे.
- iii) एकलहरे खाली असलेले जैविक ऑक्सिजन मागणी (BOD) जिथे धरण बांधले गेले असेल ते ५-१५ मिलिग्रॅम/लीटर असेल.

जर धरणातून ताजे पाणी साठवले गेले असेल किंवा उगमस्थानाच्या वरच्या भागावर कालवा किंवा नद्यांच्या पाण्यामधून पाणी सोडले असेल तर याचिकाकर्त्याला तृतीयक उपचारांचा खर्च टाळता आला असता किंवा कमी करता आला असता. याचिकाकर्त्यास सांडपाणी प्रक्रिया कारखान्याच्या (STP) सांडपाण्यातील पाणी वाहून नेण्यासाठी विहीर किंवा धरणाच्या खालील प्रवाहात देण्यात आले आहे. दोन्ही प्रकरणांमध्ये याचिकाकर्त्याला उपलब्ध असणारे पाणी जलाशयातील पाण्याच्या गुणवत्तेच्या खाली असेल तर त्या जागेवर लागू होणारा दर जो दर जो आकारला जाईल तो विहिरीच्या तुलनेत काही प्रमाणात चांगला असेल. लागू होणारी दर प्रणाली पाण्याशी संबंधित आहे म्हणजेच धरण, कालवा किंवा पाणलोट ज्या जलाशयातून सोडलेले पाणी वाहते. एकीकडे धरण किंवा कालवा किंवा नदीकाठावरील पाण्याची गुणवत्ता आणि डबक्यामधील किंवा पाण्याचे बंधारे असलेल्या पाण्याच्या गुणवत्तेत फरक यांना पिकअप पॉईंटवर पाण्याची गुणवत्ता कमी करण्याच्या मर्यादेपर्यंत दरात सूट दिली जाते.

२६. दरातील गुणवत्तेमधील कपात प्रतिबिंबित करण्याचे तीन मार्ग आहेत, म्हणजेच, टक्केवारी कपात, प्रमाण कपात किंवा निश्चित सवलत.

- (i) सर्वप्रथम, धरणाच्या किंवा कालवाच्या / नदीकाठावरील पाण्याच्या जैविक ऑक्सिजन मागणीच्या (BOD) टक्केवारीच्या वर, प्रत्येक मिलिग्रॅम / लिटरच्या टक्केवारीच्या

सूटच्या प्रमाणात कमी केल्याचा विचार केला जाऊ शकतो. अशा प्रकारे, उदाहरणार्थ, वितरित प्रक्रिया केलेल्या पाण्याचे सरासरी जैविक ऑक्सिजन मागणी (BOD) २५ मिलिग्रॅम / लिटर आहे आणि साठलेल्या पाण्याचे / नदीचे पाणी ५ मिलिग्रॅम / लिटर असेल तर $9\% \times (25 - 5) = 20\%$ मध्ये सूट शुल्क विचारात घेतले जाऊ शकते.; **किंवा**

(ii) दुसरे म्हणजे, दरांची कपात ही पाण्याची गुणवत्ता कमी करण्याच्या प्रमाणात असू शकते. धरणातील पाण्याची गुणवत्ता ५ मिलिग्रॅम / लिटर जैविक ऑक्सिजन मागणी (BOD) असल्यास आणि डबक्याची गुणवत्ता ३० मिलिग्रॅम / लिटर जैविक ऑक्सिजन मागणी (BOD) असल्यास, जैविक ऑक्सिजन मागणीच्या (BOD) टक्केवारीच्या प्रमाणात गुणवत्तेत होणारी घसरण $(30-5) \times 100/30 = 82\%$ आहे . म्हणूनच दर ८२% ने कमी होईल किंवा १८% असेल.; **किंवा**

(iii) तिसरे, २०१०-१३ च्या विद्यमान निकषात (निकषाच्या परिच्छेद १३.३.२ नुसार) पुनर्वापराचे अवलंबन करणाऱ्या उद्योगांना दरात २५% सवलत आहे आणि अशा प्रकारे त्यांची मागणी कमीतकमी २५% कमी करावी लागेल. त्वरित प्रकरणात, याचिकाकर्ता आपली मागणी कमी करण्यासाठी पुनर्चक्रण करीत नाही परंतु प्रक्रिया केलेल्या सांडपाण्याचा वापर करून यंत्रणेतील ताज्या पाण्याच्या स्रोतांवरील अप्रत्यक्ष भार कमी करतो. जर हा निकष याचिकाकर्त्याच्या बाबतीत लागू केला गेला तर दरातील परिणामी कपात २५% च्या मर्यादेपर्यंत होईल.

२७. टक्केवारीत घट झाल्याने उप-कार्यक्षमतेचे प्रमाण जास्त असेल तर प्रमाणिक कपात करणे जास्त चांगले असेल. तथापि, या दोन्ही पद्धतींमध्ये निकषातील नवीन तरतुदींचा समावेश आहे ज्या मोठ्या प्रमाणावर लोकांच्या सल्ल्यानंतर निश्चित करण्यात आल्या आहेत व ज्या महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरणाच्या अधिनियमाच्या कलम ११ (डी) आणि नियम ३ (मोठ्या प्रमाणातील पाण्याचे दर व त्याबाबतचे आदेश निर्धारण) निकष २०१० नुसार आवश्यक आहे. म्हणूनच, नवीन / ताजे निकष उपरोक्त कलम ११ (डी) आणि नियम ३ अंतर्गत निर्दिष्ट केलेल्या लोकसहभागाच्या प्रक्रियेशिवाय करता येणार नाही. तिसरा पर्याय म्हणून, मुद्दा लागू होण्याचा आहे. तिसऱ्या पर्यायाच्या संदर्भात, हा मुद्दा नवीन अस्तित्वात आणण्याऐवजी विद्यमान निकषांच्या लागूकरणाचा आहे आणि म्हणूनच महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण नियमनांचे नियमन १० च्या संदर्भात तपासले जाऊ शकते.

२८. महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरणाचा अधिनियम १० (मोठ्या प्रमाणातील पाण्याचे दर व त्याबाबतचे आदेश निर्धारण) निकष २०१० या नियमांना लागू करताना उद्भवलेल्या अडचणी दूर करण्यासाठी आवश्यक असलेल्या अशा कारवाई करण्यास या प्राधिकरणाला परवानगी देते. अधिनियम १० मधील खालील तरतुदी आहेत:-

"१०. अडचणी दूर करण्याचे अधिकार

या अधिनियमांच्या तरतुदींना अंमलात आणण्यात कोणतीही अडचण उद्भवल्यास प्राधिकरण, सामान्य किंवा विशिष्ट आदेशानुसार, कायद्यातील तरतुदींशी विसंगत नसलेले काहीही करू शकेल, जे अडचण दूर करण्याच्या उद्देशाने आवश्यक किंवा योग्य वाटेल."

सद्य परिस्थितीत, आधी नमूद केलेल्या कारणांमुळे अधिनियम ३ ला प्रभावीपणे अंमलात आणण्यात अडचण आहे, म्हणजेच, नवीन निकष मांडण्यापूर्वी सार्वजनिक सल्लामसलत प्रक्रियेतून जाणे. तथापि, महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरणाचा अधिनियम १० (मोठ्या प्रमाणातील पाण्याचे दर व त्याबाबतचे आदेश निर्धारण) निकष २०१०, वरील परि. २६ (i) आणि (ii) वरील दोन पर्यायांच्या संदर्भात वापरले जाऊ शकत नाहीत कारण कायद्याच्या कलम ११ (डी) शी ते विसंगत असेल. दुसरीकडे, निकषातील परिच्छेद १३.२.२ ची विद्यमान वितरण प्रक्रिया सांडपाण्यातील सांडपाणी वाहून नेणाऱ्या उद्योगांमध्ये वाढवून आणि अशा प्रकारे यंत्रणेतील ताज्या पाण्याच्या स्रोतावरील ओझे कमी केल्याने अधिनियम ३ मधील अडचण दूर करण्याच्या अधिकाराचा उपयोग करणे शक्य होईल. याचिकाकर्त्याच्या बाबतीत हा निकष वाढविण्यात आला तर तो कायद्यातील कोणत्याही तरतुदीशी विसंगत ठरणार नाही आणि परिणामी दरात कपात २५% च्या मर्यादेपर्यंत होईल.

२९. म्हणून आम्ही नियमन १० मागविणे आणि वर नमूद केलेला तिसरा पर्याय म्हणजे निकषात अस्तित्वात असलेल्या तरतुदीचा अर्ज करणे योग्य आहे असे आम्ही मानतो. तृतीय स्तरावरील उपचारांच्या बाबतीत याचिकाकर्त्याच्या कृतींमुळे संपूर्ण यंत्रणेवरचे ओझे कमी होईल आणि सध्याच्या वितरणात स्वतःच्या पाण्याचे पुनर्वापर करणाऱ्या औद्योगिक वापरकर्त्याबाबत निकष आधीपासूनच अस्तित्वात असल्याने, दरात २५% कपात केली जाण्याची तक्रार पूर्ण करावी. याचिकाकर्त्यास निकृष्ट दर्जाचे पाणी वाटप केले जाते ज्यामुळे उपचाराच्या खर्चासाठी अतिरिक्त खर्चाची आवश्यकता असते. कलम ११ (यू) अंतर्गत पाणी दर निश्चित करण्याचे निकष प्राधिकरणामार्फत दर तीन वर्षांनी सुधारित केले जाणे आवश्यक

आहे आणि याचिकाकर्त्याने पुढील शुल्क सुधारणासाठी सल्लामसलत प्रक्रियेदरम्यान स्वतंत्रपणे वाटप करण्यास मोकळे आहेत.

३०. आम्ही दर माफीसाठी याचिकाकर्त्याची विनंती मान्य करत नाही. आम्ही नोंद घेत आहोत की याचिकाकर्त्याला उपचार न केलेले सांडपाणी वाटप केलेले नाही परंतु दुय्यम उपचारित सांडपाणी वितरित केले गेले आहे. या सांडपाण्यातील १९० दशलक्ष लिटर प्रती दिन (MLD) नदी काठावरून वाहते आणि नदीकाठच्या शहर/ खेड्यातून सांडपाणी न घेतलेल्या सांडपाण्याचा प्रवाह कमी होण्यास मदत होते. दोन्ही मोजण्यांवर संपूर्ण कर्जमाफी न्याय्य ठरणार नाही.

३१. वरील बाबींसह, सध्याची याचिका निकाली काढण्यात आली आहे.

सही/-

श्री व्ही. व्ही. गायकवाड,
सदस्य (अभियांत्रिकी)

सही/-

श्री ए.के.डी. जाधव,
सदस्य (अर्थव्यवस्था) व पीठासीन अध्यक्ष

श्री. एस. व्ही. सोडल
सचिव